

Irokeser: Sex nationer i två länder

Irokeserna bor både i USA och Kanada. Vid 80-talets början var de cirka 10 300 i delstaten New York. I denna delstat lever de på åtta reservat under överinseende av myndigheterna samt i vitt spridda familjer i delstaten, och i Brooklyn.

De identifierar sig under samlingsnamnet irokeser (precis som de olika grupper som gemensamt kallas nuu-chah-nulth på västkusten av Vancouverön i Kanada), men tillhör egentligen sex distinkta grupper; mohawker, onondaga, cayuga, oneida, seneca och tuscarora. Dessa benämningar har de använt minst sedan 1500-talet. Dessa sex grupper är officiellt benämnda "nations" i staten New York. Totalt var irokeserna vid 80-talets början cirka 25 000 personer. I delstaten New York drygt 10 000, i Kanada cirka 10 000 och i Wisconsin cirka 3 500, vidare cirka 1 000 i Oklahoma.

Mohawkerna, onondaga, tuscarora och seneca har sina egna reservat. Cayuga har inget reservat men bor på ett av Senecas reservat. Oneida har heller inget reservat men ett drygt hundratal bor på skattebefriat land, "tax exempt land", som de har i delstaten New York. Ytterligare cirka 3 500 bor i Wisconsin på sitt eget reservat där. Seneca är den näst största gruppen av dessa så kallade Six Nations med tre reservat i västra delstaten New York. Tuscarora är den grupp som helt har blivit förflyttade från sitt forna hemland i östra North

Carolina. Ett genomgående tema i irokesernas liv är förlusten av deras tidigare gigantiska jaktområden.

Irokeserna är delvis kulturellt integrerade i det vita samhället men det egna språket talas i flera irokesiska hem inklusive de som bor i Brooklyn. Idag arbetar irokeserna med alla möjliga arbeten och många är akademiskt utbildade. En specialitet är "high steel construction work", det vill säga byggnadsarbete på till exempel skyskrapor.

Handsome Lake-religion

Många är medlemmar i kristna kyrkor men också aktiva deltagare i den så kallade Handsome Lake-religionen, som också kallas för den nya eller långhusreligionen.

År 1800 fick Handsome Lake en uppenbarelse, som han upplevde visade vägen mot ett nytt liv. Detta nya innebar en kombination av de gamla religiösa traditionerna och element av de vitas sedvänjor. Denna nya religion spreds snabbt bland irokeserna och långhus byggdes som centra för den. Dessa är än mycket viktiga för irokeserna. Medlemmar i denna långhusreligion återfinns på alla reservaten. Det finns tio långhus, eller religiösa centra i New York och i de kanadensiska irokesiska samhällena. På en del håll upprätthålls den traditionella politiska organisationen med ärtflickshövdingar, ofta parallellt med en mer modern form med politiskt valda representanter. (Hos nuu-chah-nulth i Kanada finns båda dessa i alla reservaten).

Oren Lyons berättade under sin

rundvandring på Etnografiska museet denna vår, att masktraditionen med så kallade False faces-masker (falska ansikten-masker) fortfarande är vid liv och stark. Han berättade att de masker som är utställda i den nya utställningen om Amerikas ursprungsbefolkningar fortfarande är "laddade" med övernaturlig kraft. Han menade att det inte var bra att ställa ut dessa då de måste behandlas rituellt först, annars kan de göra någon sjuk, sade han.

1993 intervjuade jag mohawken David Monture i Kanada (se FV 1/95) som berättade att deras traditionella religion i allra högsta grad är vital med medicinmän och de två False face-sällskapen. Monture berättade också att det fanns fyra långhus på hans reservat. Han sa: "Långhusen är till för religionsutövande. Ibland blir jag själv förvånad över att den kulturella integriteten är så stark bland oss". Monture menade att den gamla religionen lever vidare helt enkelt för att den fungerar, medicinmän kan bota sjuka. Han gav exempel på hur människor botats från leukemi till exempel. Han menade att välvilliga andar kan hjälpa människor i många aspekter av deras liv. De gamla ritualerna och ceremonierna har en verkan, en effikacitet, vilket har säkerställt deras fortlevnad också i modern tid. Även Oren Lyons uttryckte ungefär samma saker under sitt besök på Etnografiska museet.

Carl Johan Gurt

Forskare och religionshistoriker vid Stockholms Universitet